

Мар'яна ПОШВА

здобувачка освітньо-професійної програми
«Публічне управління та адміністрування», ЗУНУ

УДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ ТА МОЛОДДЮ В ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ

Удосконалення соціальної роботи з дітьми та молоддю в територіальній громаді є складною науково-практичною проблемою, яка набуває особливої актуальності в умовах децентралізації влади, трансформації соціальної політики та зростання кількості соціальних ризиків. Сучасна громада перестає бути лише адміністративною одиницею і виступає як активний суб'єкт соціального розвитку, що формує середовище для соціалізації дітей і молоді, забезпечення їхніх прав, потреб і можливостей. У наукових дослідженнях підкреслюється, що соціальна робота в громаді має орієнтуватися не лише на реагування на проблеми, а й на створення умов для їх попередження та сталого розвитку особистості.

Теоретичною основою соціальної роботи з дітьми та молоддю є поєднання соціально-педагогічного, психологічного та управлінського підходів, що забезпечує комплексне розуміння процесів соціалізації та підтримки особистості. Соціальна робота при цьому охоплює нормативно-правові, теоретико-методичні та практичні основи організації і реалізації соціальної підтримки вразливих категорій населення [2, с. 19]. Водночас нормативне закріплення цих підходів відображено у Законі України про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю [3], відповідно до якого визначено систему суб'єктів соціальної роботи з сім'ями, дітьми та молоддю, що забезпечують реалізацію державної політики у цій сфері, зокрема органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, заклади та установи соціального обслуговування, а також громадські організації.

Однією з ключових проблем сучасної соціальної роботи є її фрагментарність. У багатьох громадах діяльність соціальних служб зводиться до реагування на вже існуючі кризи (насильство, бездоглядність, девіантна поведінка), тоді як превентивна функція

фактично ігнорується. Це методологічно слабка модель, оскільки вона працює з наслідками, а не з причинами. Ефективність соціальної роботи в громаді має вимірюватися через зменшення кількості дітей та молоді в групах ризику [1, с. 133], що прямо вказує на необхідність профілактичної орієнтації.

Суттєвим напрямом удосконалення є зміна моделі управління соціальною роботою на рівні громади. Традиційна вертикальна модель, де рішення спускаються згори, в умовах децентралізації втрачає ефективність. Натомість формується горизонтальна модель, що передбачає активну участь місцевих акторів: органів самоврядування, громадських організацій, освітніх закладів, волонтерів. Громада має виступати як середовище, яке створює умови для освіти та саморозвитку дітей і молоді. Це принципово змінює роль соціального працівника – з виконавця він перетворюється на координатора та фасилітатора соціальних процесів.

Окремої уваги потребує впровадження інноваційних технологій соціальної роботи. Йдеться не лише про цифровізацію, а про зміну логіки роботи: використання кейс-менеджменту, індивідуальних програм підтримки, мультидисциплінарних команд.

Ще одним напрямом удосконалення є розвиток соціального партнерства. Соціальна робота в громаді не може бути ефективною, якщо вона замкнена в межах однієї інституції. Необхідна інтеграція з освітньою, медичною, правоохоронною та культурною сферами.

Водночас існує критична проблема кадрового забезпечення. Формально система підготовки соціальних працівників існує, однак її зміст часто не відповідає реальним викликам. Соціальний працівник у громаді має виконувати одночасно кілька ролей: аналітика, менеджера, психолога, медіатора. Як зазначається у наукових джерелах, він повинен виступати медіатором, фасилітатором, агентом соціальних змін [1, с. 133]. Проте без відповідної підготовки ці функції залишаються декларативними.

Особливої уваги потребує соціальна робота в сільських громадах, де доступ до послуг обмежений, а соціальні проблеми часто мають латентний характер. Важливу роль відіграє соціальний педагог, який поєднує освітню та соціальну функції. Проте навіть тут часто відсутні ресурси для системної роботи, що робить необхідним розвиток мобільних соціальних служб і дистанційних форм підтримки.

Отже, удосконалення соціальної роботи з дітьми та молоддю в територіальній громаді передбачає не косметичні зміни, а глибоку трансформацію системи. По-перше, необхідний перехід від реактивної до превентивної моделі. По-друге, слід змінити управлінську логіку – від централізованої до мережевої. По-третє, потрібно інтегрувати інноваційні методи роботи, які реально орієнтовані на потреби клієнта. По-четверте, важливо розвивати партнерство та соціальний капітал громади. І нарешті, без якісної підготовки кадрів будь-які реформи залишаться декларативними.

Список використаних джерел:

1. Мельник І. П. Особливості професійної діяльності соціального працівника з внутрішньо переміщеними сім'ями в умовах територіальної громади. *Соціальна робота. Соціальна педагогіка*. С.129-134. URL: <https://enpuirb.udu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/есбаaf31-4f65-4a49-a3e5-242141666524/content>
2. Пеша І.В., Сопівник І.В., Галайдюк В.В., Кошук О.Б. Соціальна робота з сім'ями, дітьми та молоддю. Навчальний посібник. Київ: Компринт, 2023. 449 с
3. Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-14#Text> (дата звернення: 04.05.2026).